

Джефри Арчър
Сърдечни работи

Има един човек от Кейптаун, който всеки ден ходи в Кросроудс, град на чернокожи. Сутрин преподава английски в едно от местните училища, следобед води тренировки по ръгби или крикет – според годишното време, а вечер обикаля улиците и се мъчи да убеди младежите да не участват в банди, да не вършат престъпления и най-вече да не припарват до дрогата. Известен е като Проповедника от Кросроудс.

Никой не се ражда с предразсъдъци, на някои обаче те са им втъпявани още от най-ранна възраст. Това със сигурност важеше за Щофел ван ден Берг. Той беше родом от Кейптаун и никога през живота си не бе ходил в чужбина. Още през XVIII век предците му се бяха преселили от Холандия и Щофел. Израсна, заобиколен от чернокожи слуги, готови да изпълнят и най-малката му прищявка.

Ако момчетата (никой от слугите, на каквато и възраст да беше, сякаш не бе удостоен с честта да си има име) не се подчиняваха на заповедите на Щофел, ги скъсваха от бой или в най-добрия случай ги държаха гладни. Ако ли пък си вършеха работата съвестно, никой не им благодареше, камо ли да ги похвали. Откъде-накъде ще благодариш на човек, пръкнал се на белия свят само за да ти слугува!

Когато Щофел тръгна на училище в Кейптаун, още от отделенията тези немислими предразсъдъци бяха само засилени: класните стаи бяха пълни с бели дечица, на които преподаваха бели учители. Шепата чернокожи, които момчето зърваше от дъжд на вятър в школото, бяха чистачи на тоалетните, които нямаша право да ползват.

Още в училище Щофел се открояваше сред връстниците си – много му вървеше математиката, ала най-големите успехи той жънеше на спортната площадка.

В последния клас русокосият бур с ръст метър и осемдесет и пет вече играеше централен нападател в отбора по ръгби през зимата и запращаше началния удар на срещите по крикет през лятото. Още преди да кандидатства в някой от университетите, се мълевеше, че щели да го вземат в отборите по ръгби или крикет на „Спрингбокс“. Представителите на не един и два университета се навъртаха в училището и предлагаша на Щофел прещедри стипендии: по съвета на директора, подкрепен и от баща му, той се спря на „Щеленбосх“.

Шеметният му възход продължи още от мига, в който той стъпи в университетското градче. В първи курс избраха него да бие началния удар в университетския отбор по ръгби, понеже един от титулярите се беше контузил. До края на сезона Щофел не пропусна среща. Две години по-късно вече беше капитан на непобедимия отбор, а на мача на

Западната провинция срещу Натал отбеляза сто точки.

След като се дипломира, бе привлечен на работа в банка „Барклис“, в отдел „Връзки с обществеността“, макар че още на събеседването му дадоха да разбере, че разчитат именно на него „Барклис“ да спечели купата по крикет, разигравана между банките.

Беше работил в банката само няколко седмици, когато селекционерите на „Спрингбокс“ му пратиha писмо, че смятат да го включат в отбора на Южна Африка, подготвящ се за предстоящия турнир в Англия. Шефовете в банката се зарадваха много и му казаха, че може да си вземе колкото иска платен отпуск, само и само да се подготви за достойното представяне на националния отбор. Щофел си мечтаеше да отбележи сто точки на „Нюландс“, а защо не – някой ден – и на „Лордс“¹.

Следеше, захласнат, турнира за купата „Ашис“², провеждан в Англия. Само беше чел за играчи като Ъндъруд и Стоу, ала славата им не го притесняваше. Смяташе да запрати метнатите от тях топки чак на другия край на страната.

Южноафриканските вестници също следяха с изострен интерес турнира за купата „Ашис“, защото искаха да осведомяват читателите си за силните и слабите страни на противника, срещу който след броени седмици щеше да се изправи техният отбор. Сетне най-неочаквано дописките се пренесоха от последните на първите вестникарски страници: Англия бе включила в отбора си канарата Базил Д'Оливейра, който играеше за Устър. Господин Д'Оливейра, както го наричаха журналистите, непрекъснато се мъдреше по първите страници, понеже беше от хората, на които южноафриканците бяха лепнали етикета цветнокожи. Навремето не го бяха допуснали да играе в най-добрите отбори по крикет в Южна Африка, затова той се беше изселил в Англия.

Печатът и в двете страни се впусна в догадки какво ли ще предприеме южноафриканската държава, в случай, че Мерилебънският клуб по крикет включи Д'Оливейра в състава, който ще участва в турнира в Южна Африка.

– Ако англичаните проявят глупостта да го доведат, турнирът трябва да се отмени – отсече Щофел пред приятелите си в банката.

Така де, никой не можеше да иска от него да играе срещу цветнокож.

Южноафриканците разчитаха най-вече, че Д'Оливейра ще се

1. Известни лондонски игрища за крикет.

2. Присъжда се всяка година на победителя на срещите по крикет между отборите на Великобритания и Австралия.

провали във финалите на турнира на „Оувъл“³, ще отпадне от отбора и така проблемът ще се реши от само себе си.

При първото подаване той оправда очакванията им и отбеляза само единайсет точки. При второто обаче изигра решаваща роля за спечелването на срещата и отбеляза нечуваните сто петдесет и осем точки. Въпреки това след дълги препирни не беше включен в отбора, предвиден да участва в турнира в Южна Африка. После обаче един от играчите отпадна заради контузия и на негово място бе сложен именно Д'Оливейра.

Южноафриканското правителство тутакси заяви недвусмисленото си становище: в страната са добре дошли само бели играчи. През следващите няколко седмици дипломатите се разтърчаха, ала Мерилебънският клуб по крикет отказа да извади от отбора Д'Оливейра и така турнирът беше отменен. Английски отбор по крикет стъпи отново в Южна Африка чак след 1994 година, когато за президент беше избран Нелсън Мандела.

Щофел бе сломен от това решение и макар да играеше редовно за Западната провинция и да спомогна банка „Барклис“ да задържи купата, искрено се съмняваше, че някога ще грабне първото място на турнир от такава величина.

Въпреки разочарованието обаче бе твърдо убеден, че правителството е взело правилно решение. Виж ги тия негодници, англичаните, да си въобразяват, че могат да определят кой ще посещава Южна Африка!

Запозна се с Инга на мач срещу Трансвал. Освен че беше най-прелестното създание, което бе виждал някога, тя споделяше напълно непоклатимите му възгледи за превъзходството на бялата раса. Година по-късно двамата се ожениха.

Когато държавите започнаха една след друга да налагат санкции на Южна Африка, Щофел продължи да подкрепя правителството и да твърди, че западните политици се правят на големи либерали, но всъщност са си продажни мухльовци. „Защо не дойдат в Южна Африка и не видят с очите си за какво става въпрос?“ – питаше Щофел всеки, посетил Кейптаун. Така щяха да се уверят, че той не пребива от бой слугите си и че както препоръчва правителството, чернокожите си получават полагащото им се възнаграждение. Какво повече искат? Щофел всъщност недоумяваше защо правителството се помайва и не е обесило досега за държавна измяна Мандела и неговите приятелчета, терористите.

3. Игрище за крикет в графство Съри, където обикновено се провеждат международни срещи.

Пиет и Марике само кимаха, когато баща им излагаше тези свои възгледи. По време на закуска той им обясняваше отново и отново, че не можеш да смяташ за равноправни хора, които съвсем наскоро са слезли от дърветата. В края на краищата това не влизало в Божия замисъл.

Когато наближи четирийсетте и се отказа от крикета, Щофел бе назначен за шеф на отдел „Връзки с обществеността“ и беше поканен за член на банковия управителен съвет. Семейството се премести на няколко километра от Кейптаун, в голяма къща с изглед към Атлантическия океан.

Докато останалият свят продължаваше да налага санкция след санкция, Щофел бе все по-убеден, че Южна Африка е единственото място под слънцето, където всичко си е по местата. Не се свенеше да изразява възгледите си и пред чужди хора, и в по-тесен кръг.

– Защо не вземеш да се кандидатираш за парламента? – рече му веднъж един приятел. – Държавата се нуждае от хора, отстояващи начина на живот тук и отказващи да се поддадат на някаква шайка невежи чужденци, които не са и стъпвали в Южна Африка.

В началото Щофел не погледна сериозно на подобни предложения. После обаче председателят на Националната партия се вдигна и дойде в Кейптаун специално, за да се срещне с него.

– Политическият комитет се надява да приемете да ви издигнем за кандидат на следващите общи избори – каза председателят на Щофел.

Той обеща да помисли, но обясни, че преди да вземе решение, трябва да поговори с жена си и с другите членове на управителния съвет в банката. За негова изненада всички го насърчиха да приеме.

– В края на краищата теб те знаят мало и голямо, знаменитост си, освен това никой не може и да се съмнява в отношението ти към апартейда.

След седмица Щофел се обади по телефона на председателя на Националната партия, за да му съобщи, че за него ще бъде чест да се кандидатира на изборите.

След като го сложиха на избираемо място в листите на Нордхък, той завърши речта си пред ръководството на партията с думите:

– До септия си дъх ще отстоявам убеждението, че апартейдът е справедлив и за чернокожите, и за белите.

Беше изпратен с бурни ръкопляскания.

Всичко това се промени на 18 август 1989 година.

Щофел си тръгна малко преди края на работното време, защото щеше да говори пред избиратели. До изборите оставаха броени седмици и проучванията на общественото мнение показваха недвусмислено, че депутатското кресло му е в кърпа вързано.

Докато слизаше от асансьора, се сблъска с Мартинус де Йонг, директора на банката.

– Решил си днес да починеш повечко, а? – усмихна му се той.

– Къде ти! Имам среща с избирателите, Мартинус.

– Браво на теб, моето момче – похвали го директорът. – И разсей всички съмнения, че този път някой ще позволи вотът им да се пропилява, освен ако не искаме да доживеем деня, когато държавата ще се управлява от чернокожи. Между другото – добави той, – и в университетите не ни трябват чернокожи. Ако допуснем шепа хора, завършили в Англия, да определят политиката на банката, нищо чудно някой негър да се полакоми и за моя пост.

– Да, прочетох нотата от Лондон. Държат се като щрауси. Е, да тръгвам, Мартинус, че ще закъснея за срещата.

– Извинявай, че те забавих, мой човек.

Щофел си погледна часовника и се затича по стълбите към паркинга. Вля се в потока от автомобили по Роудс Стрийт и веднага разбра, че няма да избегне задръстванията – в края на седмицата всичко живо се изнасяше към провинцията.

Още щом излезе от пределите на града, натисна газта до дупка. Нордхък беше само на двайсетина километра, макар че пътят бе стръмен и осеян със завой. Но Щофел го познаваше на пръсти и обикновено се прибираше за има-няма половин час. Погледна часовника върху светлинното табло. С повечко късмет щеше да отскочи до къщи, да си вземе душ и да се преоблече, преди да отиде на срещата. Зави на юг и потегли по пътя, който щеше да го отведе горе на хълмовете. Подкара с още по-бясна скорост, като от време на време изпреварваше пъплещи като костенурки камиони и коли – шофьорите им явно не познаваха като него пътя. Съвсен, подмина и чернокожия шофьор в очукана допотопна камионетка, която едвам креташе по нанагорницето – кой ли я беше пунал по пътищата?

Щофел взе с шеметна скорост следващия завой, когато видя пред себе си камион. Знаеше, че отпред има дълъг прав участък, сетне пак

идва завой, значи имаше достатъчно време да задмине камиона. Натисна газта и тръгна да го изпреварва, изненадан колко бързо се движи той.

На стотина метра от следващия завой оттам се показа кола. Щофел трябваше да вземе мигновено решение. Натисна педала на газта, докато той не опря о пода, понеже реши, че другият шофьор сигурно ще удари спирачки. Отпращи покрай камиона и след като го изпревари, зави възможно най-рязко, ала пак не успя да се изтегли навреме и закачи калника на идващата отсреща кола. Видя за миг изпълнените с ужас очи на другия водач, който наистина беше ударил спирачки, но тук пътят беше много стръмен и човекът се носеше по инерция. Автомобилът на Щофел се фрасна о мантинелата, отскочи чак до другия край на пътя и спря сред горичката.

Това бе последното, което Щофел помнеше, преди да изпадне в несвяст – дойде в съзнание чак след пет седмици.

Погледна нагоре и видя Инга, която бе приседнала на крайчеца на леглото. Щом забеляза, че мъжът ѝ е отворил очи, тя му стисна ръката и се завтече да повика лекаря.

Следващия път, когато Щофел дойде на себе си, те двамата стояха край кревата, ала трябваше да мине още една седмица, докато хирургът му каже какво е станало след катастрофата. Без да проронва и дума, Щофел научи ужасен, че другият шофьор е бил ранен в главата и е издъхнал малко след като са го докарали в болницата.

– Ти извади късмет, прескочи трапа! – беше единственото, което каза Инга.

– Наистина голям късмет! – повтори и хирургът.

– Няколко минути след като другият водач почина, вашето сърце също спря да бие. Провървя ви, че в съседната операционна имаше подходящ донор.

– Но не беше шофьорът на другия автомобил, нали? – попита Щофел.

– Напротив, точно той – кимна лекарят.

– Я чакайте..., той не беше ли чернокож? – възкликна невярващо Щофел.

Хирургът кимна повторно.

– Да, беше чернокож – потвърди. – И вероятно ще се изненадате, господин Ван ден Берг, но тялото ви не го осъзнава. Бъдете благодарен, че жена му се съгласи да бъде направена трансплантация. Дано не съм

забравил думите ѝ, но тя каза... – Лекарят се позамисли. – Точно така, каза: „Не виждам смисъл да умират и двамата.“ Благодарение на нея успяхме да ви спасим живота, господин Ван ден Берг. – Мъжът се поколеба, изду устни и пророни едва чуто:

– За жалост съм длъжен да ви кажа, че имахте тежки вътрешни наранявания и въпреки успешното присаждане на сърцето, прогнозата не е особено добра.

Известно време Щофел мълча, накрая попита:

– Колко ми остава?

– Три, може би четири години – отвърна хирургът. – Но само ако не се преуморявате.

Щофел потъна в непробуден сън.

След още месец и половина го изписаха, но въпреки това Инга настоя да си даде дълга почивка, за да се възстанови. Мнозина приятели дойдоха да го видях у тях, включително Мартинус де Йонг, който го увери, че мястото му в банката ще се пази, докато оздравее напълно.

– Няма да се върна в банката – рече тихо Щофел. – Тия дни ще напиша молба за напускане.

– Но защо? – възкликна Де Йонг. – Мога да те уверя, че...

Щофел махна с ръка.

– Много мило от твоя страна, Мартинус, но имам други планове.

В мига, когато лекарят каза, че Щофел може да излиза, той помоли Инга да го закара в Кросроудс, за да се види с вдовицата на мъжа, когото бе убил.

Двамата – снажни и русокоси, тръгнаха между съборетините на Кросроудс, следени зорко от тъжни, примирени очи. Излязоха при бялата колибка, в която, както им бяха обяснили, живееше жената на шофьора, и спряха.

Щофел щеше да почука, стига колибата да имаше врата. Надзърна през отвора и съгледа в мрака млада жена, която бе гушнала пеленаче и се беше свила в ъгъла.

– Казвам се Щофел ван ден Берг – представи се той. – Дошъл съм да изразя съжалението си, че причиних смъртта на съпруга ви.

– Благодаря, господарю – отвърна жената. – Нямахме нужда да идвате.

Вътре в колибата нямаше къде да се седне, затова Щофел се разположи направо върху пода и кръстоса крака.

- Исках да ви благодаря и че сте ми дали шанс да живея.
- Благодаря, господарю.
- Мога ли да ви помогна с нещо? – Той замълча. – Защо не дойдете с детето да живеете у нас?
- Не, благодаря ви, господарю.
- С нищо ли не мога да помогна? – повтори безпомощно Щофел.
- Няма нужда, благодаря ви, господарю.
- Щофел се изправи, усетил, че притеснява с присъствието си жената. Двата с Инга прекосиха мълком града и не казаха и дума, докато не отидоха при автомобила.
- Бях заслепен – рече Щофел, докато жена му караше към къщи.
- Не само ти – призна си просълзена Инга. – Но какво можем да направим?
- Аз знам какво трябва да се направи.
- Инга заслуша мъжа си, който ѝ обясни как смята да прекара остатъка от живота си.

На другата сутрин Щофел отиде в банката и с помощта на Мартинус де Йонг изчисли колко може да си позволи да изхарчи през следващите три години.

- Казал ли си на Инга, че искаш да осребриш застраховката „Живот“?
- Тя го предложи – отвърна Щофел.
- За какво смяташ да изразходваш парите?
- Като начало ще купя книги на старо, топки за ръгби и бухалки за крикет втора употреба.
- Можем да ти помогнем, като удвоим сумата, която възнамеряваш да похарчиш – предложи изпълнителният директор.
- Как ще стане това? – поинтересува се Щофел.
- Като използваме излишъците във фонда за спорт.
- Но той е само за бели.
- Че ти какъв си, нали си бял! – възкликна Де Йонг. Известно време мълча, сетне добави: – Не си въобразявай, че тази трагедия ти е отворила само на теб очите. Сега си в положението да... – Той се подвоуми.
- Да?... – повтори Щофел.
- Да накараш други, по-предубедени от теб, да осъзнаят грешките си от миналото.

Същия следобед Щофел отиде отново в Кросроудс. Часове наред

обикаля градчето, докато накрая избра парче земя, вместено между ламинените бараки и съборетините. Не беше равно, но инак пасваше чудесно като форма и размер и наобиколен от стотици малчугани, Щофел взе да отмерва с крачки игрището.

На другия ден някои от хлапетата му помогнаха да очертае страничните линии и да забие по ъглите флагчетата.

Четири години, един месец и единайсет дни Щофел ван ден Берг ходеше всяка сутрин в Кросроудс, където преподаваше английски на децата в онова, което поне на хартия се водеше училище. Следобед провеждаше със същите деца тренировки по ръग्би или крикет – според годишното време. Вечер обикаляше улиците и се мъчеше да убеди младежите да не участват в банди, да не вършат престъпления и най-вече да не припарват до дрогата.

Щофел ван ден Берг умря на 24 март 1994 година, няколко дни преди Нелсън Мандела да бъде избран за президент. И той като Базил Д'Оливейра бе дал своя скромен принос за разгрома на апартейда.

На погребението се стекоха над две хиляди души, дошли от всички кътчета на страната да му отдадат последна почит.

Журналистите така и не постигнаха единодушие кои сред опечалените са били повече: чернокожите или белите.

КРАЙ

© Джефри Арчър

Jeffrey Archer

Сканиране, разпознаване и редакция: Abalone, 2009

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12275>]